

بسم الله الرحمن الرحيم

فهرست مطالب نشست سوم (شبیه‌شناسی و آینده پژوهی در فقه)

مقدمه: تبیین برخی مفاهیم؛ بستر پیدایش شبهه و پرسش؛ بستر پیدایش شبهات فقهی در دوره معاصر

اقسام شبهات مطرح شده در ساحت فقه با توجه به مبدأ بیان کننده:

۱. شبهات روشنفکران (دینی، سکولار)

• پیش فرضها

موضوع اول: تبعیت احکام از مصالح و مفاسد. بیان شبهه: علم فقه کنونی قایل به مصالح خفیه در احکام اجتماعی است و همین مایه ی کندی بلکه توقف حرکت آن شده است. در نتیجه برای اداره جامعه نمی توان به آن تکیه کرد.

موضوع دوم: تکلیف مداری فقه. بیان شبهه: علم فقه کنونی علمی تکلیف مدار است نه حق مدار.

• معرفت شناختی

موضوع: نقصان علم فقه و تأثیر آن از دانش‌ها
بیان شبهه: علم فقه از آن نظر که یک علم بشری است همواره ناقص است و امکان تکامل بیشتر را دارد نه فقط تحقیقات درون فقهی بلکه تحولات علم اصول می‌تواند علم فقه را شدیداً متحول کند و لذا ادعای کمال برای آن بی‌وجه است.

• مبانی کلامی

موضوع اول: فقه دانشی برای دنیا و آخرت است
بیان شبهه: فقه همچون حقوق، علمی است حیل‌آموز و همین، خصلت شدیداً دنیوی آن را نشان می‌دهد.
موضوع دوم: فقه دانشی ظاهر بین است
بیان شبهه: علم فقه علمی ظاهر بین است، یعنی به ظواهر اعمال و اعمال ظاهری کار دارد، حتی اسلام آوردن زیر شمشیر را هم، اسلام محسوب می‌کند، جامعه فقهی لزوماً جامعه‌ای دینی نیست.

• منابع فقه

قرآن تخیلات و خواب‌هایی است که پیامبر به واسطه روح متعالی خود می‌دید. این کتاب، بیان نگرش‌های شخص او است و ارتباطی به کلام خداوند ندارد.

۲. شبهات برآمده از حوزه سیاسی (احزاب، فعالان و رسانه‌های وابسته)

- شبهه نسبت دموکراسی و ولایت فقیه

- حقوق بشر و فقه

محور ۱: پذیرش حقوق بشر = پذیرش برابری همه انسان‌ها

مواردی در فقه و فتاوی‌های مشهور وجود دارد که برابری در آن پذیرفته نیست و بر اساس تبعیض حکم صادر شده است. مانند تقسیم بندی انسان‌ها بر اساس دین به مسلمان، کافر حربی، اهل ذمه و ... مورد دیگر تقسیم بندی بر اساس جنسیت است که فقه برخی حقوق را به مردان می‌دهد که برای زنان قائل نیست، مانند تفاوت‌های موجود در دیه و ارث، ریاست بر خانواده و ... در حالی که در حقوق بشر این اختلافات پذیرفتنی نیست.

محور ۲: برخی آزادی‌های موجود در حقوق بشر را فقه قبول ندارد. به عنوان مثال در فقه، اگر کسی مرتد شود، مجازات سنگینی برای وی در نظر گرفته شده است در حالی که آزادی عقیده و مذهب هم در اعلامیه جهانی و هم میثاق مدنی - سیاسی، پذیرفته شده است

محور ۳- کرامت انسانی، مقتضی رفتار انسانی است.

توضیح آنکه: برخی رفتارها و احکام فقهی، در حقوق بشر، خلاف کرامت انسانی شناخته می‌شود. مانند سنگسار، قطع دست دزد، مجازات شلاق و ... در حقوق بشر هر گونه رفتار خشن، غیرانسانی معرفی می‌شود حتی در مجازات‌ها. لذا امروزه بسیاری از مجازات‌ها در حال تبدیل شدن به اقدامات تأدیبانه است .

محور ۴- ضمانت اجرا

همه دولت‌ها و افراد مکلف هستند که نه تنها مفاد حقوق بشر را بپذیرند بلکه باید اجرای آن را ضمانت نمایند. بنابراین اگر دولتی، اسناد مهم حقوق بشری را پذیرفته باشد، مکلف است که مفاد آن را اجرا نماید و نمی‌تواند به بهانه مخالفت با فقه، از اجرای آنها سر باز زند این مسأله، خود، چالشی پیش روی دولت‌ها است که قوانین خود را مبتنی بر فقه و اسلام، تدوین می‌نمایند زیرا فقه نه تنها ترویج برخی از این موارد را لازم نمی‌داند بلکه پاسداری از آنها را نیز به نحوی مخالف خود می‌داند.

پرسش‌گری

آینده پژوهی در فقه